

BANCASSURANCE

SPRZEDAŻ PRODUKTÓW BANKOWO-UBEZPIECZENIOWYCH

Magdalena Swacha-Lech

Rozdział 2.

**Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych
typu bancassurance w wybranych krajach europejskich**

 CEDEWU.PL

WYDAWNICTWA FACHOWE

Recenzja: prof. dr hab. Dorota Korenik oraz prof. dr hab. Danuta Dziawgo

Wydanie publikacji dofinansowane przez Katedrę Finansów Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze

© Copyright do wydania polskiego CeDeWu Sp. z o.o.
Wszelkie prawa zastrzeżone.

Zabronione jest kopiowanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie w jakimkolwiek celu oraz postaci bez pisemnej zgody autora i wydawcy.

Wydawnictwo CeDeWu oraz autor dołożyli wszelkich starań, aby treści zawarte w niniejszej publikacji były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak odpowiedzialności za ich wykorzystanie ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw autorskich oraz za skutki działań wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Projekt okładki: Agnieszka Natalia Bury

DTP: CeDeWu Sp. z o.o.

Wydanie I papierowe, Warszawa 2008
ISBN 978-83-7556-030-5

Wydanie I elektroniczne, Warszawa 2013
ISBN 978-83-7941-031-6 (Rozdział 2)

Wydawca: CeDeWu Sp. z o.o.

00-680 Warszawa, ul. Żurawia 47/49
e-mail: cedewu@cedewu.pl
Redakcja wydawnictwa: (4822) 374 90 20 lub 22
Fax: (4822) 827 38 89

Księgarnia Ekonomiczna

00-680 Warszawa, ul. Żurawia 47
Tel.: (4822) 396 15 00...01
Fax: (4822) 827 38 89

Ekonomiczna Księgarnia Internetowa

www.cedewu.pl
www.4books.pl

Made in Poland

Spis treści

Wprowadzenie	5
--------------------	---

Rozdział 1

Powiązania banków komercyjnych z firmami ubezpieczeniowymi	7
1.1. Istota i rodzaje powiązań między instytucjami sektora finansowego	7
1.2. Efekty synergii osiągnane przez banki i firmy ubezpieczeniowe w wyniku prowadzonej współpracy	14
1.3. Rodzaje powiązań w zakresie <i>bancassurance</i>	23

Rozdział 2

Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> w wybranych krajach europejskich	41
2.1. Prawo europejskie dotyczące powiązań bankowo-ubezpieczeniowych	41
2.2. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> we Francji	53
2.3. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> w Niemczech	64
2.4. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> we Włoszech	75

2.5. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> w Hiszpanii	82
2.6. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> w Wielkiej Brytanii	89
2.7. Analiza porównawcza powiązań banków komercyjnych z firmami ubezpieczeniowymi w wybranych krajach europejskich	95

Rozdział 3

Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> w Polsce	109
3.1. Polskie regulacje prawne dotyczące powiązań bankowo-ubezpieczeniowych . .	109
3.2. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> realizowanych w oparciu o powiązania podmiotowe.	115
3.3. Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i> realizowanych w oparciu o powiązania przedmiotowe	117
3.3.1. Analiza współpracy bankowo-ubezpieczeniowej w ramach umowy o współpracy w wyodrębnionej dziedzinie	117
3.3.2. Analiza współpracy bankowo-ubezpieczeniowej w ramach <i>cross-selling</i>	129
3.4. Analiza porównawcza polskich doświadczeń związków bankowo-ubezpieczeniowych na tle doświadczeń europejskich	162

Rozdział 4

Korzyści i zagrożenia związane z rozwojem powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu <i>bancassurance</i>	169
4.1. Identyfikacja i charakterystyka korzyści osiąganych przez banki komercyjne w wyniku realizacji strategii <i>bancassurance</i>	169
4.2. Identyfikacja i charakterystyka zagrożeń związanych z procesem realizacji strategii <i>bancassurance</i>	183
Zakończenie	203
Załączniki	207
Bibliografia	223

Wprowadzenie

Zmieniające się w ostatnich latach warunki funkcjonowania banków komercyjnych spowodowały konieczność poszukiwania przez te instytucje nowych, skutecznych możliwości rozwoju, wykraczających poza tradycyjne obszary ich działalności. Proces globalizacji i liberalizacji, rosnący postęp techniczny, w tym szczególnie rozwój nowych technologii informatycznych oraz wysoki poziom konkurencji ze strony instytucji *near- i non-banks* skłoniły środowisko naukowe do dyskusji o nowych kierunkach rozwoju polskiej bankowości, o kształcie jej przyszłości. Jako konkluzja podejmowanych rozważań niejednokrotnie jawi się opinia, iż we współczesnych warunkach działalności banków skuteczna konkurencja z innymi podmiotami możliwa jest przez innowacyjność oferty bankowej.

Niezdolne do zapewnienia sobie odpowiedniego poziomu przychodów z działalności depozytowo-kredytowej banki komercyjne coraz częściej wzbogacają swą tradycyjną aktywność o nowe obszary. Jednym z nich – pozwalającym zniwelować negatywne konsekwencje rezygnacji społeczeństwa z depozytów bankowych, jako sposobu lokowania wolnych środków finansowych – jest wejście na rynek ubezpieczeń.

Powiązania bankowo-ubezpieczeniowe występują obecnie na całym świecie. W Polsce proces ten rozpoczął się w latach 90. dwudziestego wieku i staje się on coraz bardziej popularnym rozwiązaniem stosowanym przez banki komercyjne. Wraz z rozwojem związków banków komercyjnych i firm ubezpieczeniowych, w tym szczególnie powiązań typu *bancassurance*, na polskim rynku rośnie zainteresowanie środowiska naukowego tą problematyką. Nadal jednak brak jest pogłębionych, kompleksowych badań dotyczących tego zjawiska. W świetle zaobserwowanych tendencji zasadne wydaje się zatem dokonanie analizy realizacji strategii *bancassurance* w warunkach polskich, umożliwiającej określenie rodzaju i natężenia korzyści oraz zagrożeń wynikających z jej wdrożenia, a także pozwalającej na identyfikację kluczowych czynników sukcesu.

Głównym celem niniejszej publikacji jest prezentacja powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu *bancassurance* występujących w Polsce, ocena efektów tej działalności dokonana z punktu widzenia banków komercyjnych, a także ukazanie perspektyw rozwoju tych instytucji w wyniku współpracy prowadzonej z firmami ubezpieczeniowymi. Tło analizy dokonanej dla polskiego rynku stanowią doświadczenia pięciu państw europejskich.

Poruszane w książce zagadnienia pomogą znaleźć Czytelnikowi odpowiedzi na wiele pytań dotyczących powiązań bankowo-ubezpieczeniowych. W tym kontekście szczególnie cenne wydają się być następujące obszary opracowania:

- uporządkowanie pojęć z zakresu połączeń instytucji finansowych, w tym zdefiniowanie terminu „*bancassurance*”,
- specyfikacja rodzajów powiązań instytucji bankowych i ubezpieczeniowych w zakresie realizacji strategii *bancassurance*,
- prezentacja występujących w Polsce związków bankowo-ubezpieczeniowych typu *bancassurance* z wyodrębnieniem współpracy o charakterze podmiotowym i przedmiotowym,
- próba oceny pierwszych efektów działalności *bancassurance* prowadzonej przez banki komercyjne, dokonana zarówno z punktu widzenia osiągniętych korzyści, jak i zagrożeń generowanych podczas realizacji tej strategii,
- wskazanie grupy czynników warunkujących sukces *bancassurance*.

Istotne znaczenie dla pracowników bankowych może mieć zawarta w Załączniku 2 ankieta, która może wspomóc analizę prowadzonej w banku działalności *bancassurance*.

Publikacja skierowana jest zatem do szerokiego grona osób, których zainteresowania koncentrują się wokół zagadnień współczesnej bankowości – pracowników banków, pracowników naukowych, studentów kierunków ekonomicznych.

Niniejsza publikacja powstała w oparciu o rozprawę doktorską autorki, która finansowana była ze środków MNiSW w latach 2004-2006, jako projekt badawczy zarejestrowany pod numerem 1 H02C 096 26.

Analiza powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu *bancassurance* w wybranych krajach europejskich

2.1. Prawo europejskie dotyczące powiązań bankowo-ubezpieczeniowych

Przedmiotem rozważań w tej części opracowania są powiązania bankowo-ubezpieczeniowe w pięciu wybranych państwach europejskich: Francji, Niemczech, Włoszech, Hiszpanii i Wielkiej Brytanii, występujące na rynkach tych państw do końca 2004 r. Analogiczny okres badawczy odnosi się do prezentacji prawa europejskiego dotyczącego poruszanych zagadnień.

Analizę powiązań bankowo-ubezpieczeniowych w Europie rozpoczyna zagadnienie regulacji prawnych związanych z tym zjawiskiem. Rozwiązania prawne mają zasadnicze znaczenie dla rozwoju powiązań bankowo-ubezpieczeniowych. Doskonały dowód dla tego twierdzenia przynoszą doświadczenia Stanów Zjednoczonych, gdzie regulacje prawne stanowiły czynnik uniemożliwiający integrację sektora bankowego z ubezpieczeniowym.

Do listopada 1999 r. funkcjonowały dwa przeciwstawne modele uregulowań prawnych, odnoszących się do współpracy bankowo-ubezpieczeniowej: model europejski i model amerykański. Model amerykański opierał się na ustawie *Banking Act* z 1933 r. (tzw. *Glass-Steagal Act*), która poprzez rozdział bankowości na komercyjną i inwestycyjną, zakazywała integracji działalności bankowej i ubezpieczeniowej⁶². Model europejski opierał się natomiast na zasadzie rozdziału sektora ubezpieczeniowego i bankowego, dopuszczając jednakże występowanie określonych form powiązań bankowo-ubezpieczeniowych na poszczególnych rynkach finansowych.

Pomimo prób załagodzenia restrykcji w integracji międzysektorowej w USA za pomocą wprowadzenia w życie ustaw dopuszczających sprzedaż ubezpieczeń w ograniczonym zakresie⁶³, obowiązujące regulacje aż do 1999 r. uniemożliwiały wszelkie ruchy konsolidacyjne pomiędzy bankami a firmami ubezpieczeń⁶⁴. Rok 1999 okazał się jednakże rokiem przełomowym dla rozwoju działalności bankowo-ubezpieczeniowej w USA. Senat uchwalił bowiem ustawę o reformie bankowej *Financial Services Modernization Act* (tzw. *Gramm-Leach-Bliley*), która zniósła bariery wprowadzone przez *Glass-Steagall Act*. Przyjęcie tej ustawy wywarło duży wpływ na amerykańskie regulacje finansowe, umożliwiając integrację sektora bankowego, ubezpieczeniowego i papierów wartościowych po blisko siedemdziesięcioletnim okresie ich separowania⁶⁵. Dopiero od tego czasu obserwować można rozwój *bancassurance* na szeroką skalę.

Niezmiernie wysoki poziom korelacji pomiędzy regulacjami a rozwojem *bancassurance* w danym państwie wyraża się zarówno kształtem przyjmowanych związków bankowo-ubezpieczeniowych, jak i natężeniem występujących powiązań. Przyjęte akty prawne regulujące dany rynek finansowy determinują zatem możliwość rozwoju tego zjawiska w ogóle, a zatem mają one charakter pierwotny względem pozostałych czynników wpływających na analizowane zjawisko.

W niniejszej książce analizie poddane zostały wyłącznie państwa należące do Unii Europejskiej. Istotny wpływ na regulacje prawne dotyczące funkcjonowania rynków tych państw wywiera prawo Wspólnoty. Przyjęte traktaty, a także akty prawa wtórnego wyznaczają bowiem ramowy kształt uregulowań w zakresie poruszanych zagadnień i choć niejednokrotnie konkretne rozwiązania, dopasowane do specyficznych warunków poszczególnych państw, różnią się od siebie, ogólne zasady przenoszone są na rynki państw członkowskich.

W zbiorze praw unijnych swoje miejsce znalazły także przepisy dotyczące funkcjonowania rynku finansowego. Proces uszczegóławiania zasad regulujących ten obszar rozpoczął się w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia. Jako pierwszy akt w tym zakresie pojawiła się Dyrektywa Rady 73/183/EEC z dnia 28 czerwca 1973 r. w sprawie zniesienia ograniczeń dotyczących swobody zakładania przedsiębiorstw i swobody świadczenia usług przez pośredników indywidualnych, prowadzących działalność w sektorze banków i innych instytucji finansowych⁶⁶. Uchwalane po niej dyrektywy precyzowały kolejne zagadnienia w obszarze funkcjonowania rynku finansowego i z czasem pojawiły się także regulacje prawa wtórne, dotyczące integracji banków i firm ubezpieczeniowych. Szczególne znaczenie dla kształtowania się powiązań bankowo-ubezpieczeniowych miały następujące akty prawne:

- 1) Druga Dyrektywa Rady 89/646/EWG z dnia 15 grudnia 1989 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i innych przepisów administracyjnych związanych z podejmowaniem i prowadzeniem działalności przez instytucje kredytowe⁶⁷,

- 2) Dyrektywa Rady 92/30/EWG z dnia 6 kwietnia 1992 r. w sprawie nadzorowania instytucji kredytowych na podstawie skonsolidowanej⁶⁸,
- 3) Dyrektywa Rady 92/49/EWG z dnia 18 lipca 1992 r. w sprawie koordynacji ustaw, rozporządzeń i przepisów administracyjnych dotyczących ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie, zmieniająca dyrektywy 73/239/EWG i 88/357/EWG (trzecia dyrektywa w sprawie ubezpieczeń innych niż ubezpieczenia na życie)⁶⁹,
- 4) Dyrektywa Rady 92/96/EWG z dnia 10 listopada 1992 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do bezpośrednich ubezpieczeń na życie, zmieniająca dyrektywy 79/267/EWG i 90/619/EWG (trzecia dyrektywa dotycząca ubezpieczeń na życie)⁷⁰,
- 5) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/12/WE z dnia 20 marca 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe⁷¹,
- 6) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/87/WE z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie dodatkowego nadzoru nad instytucjami kredytowymi, przedsiębiorstwami ubezpieczeniowymi i firmami inwestycyjnymi w konglomeracie finansowym oraz w sprawie zmian dyrektyw Rady 73/239/EWG, 79/267/EWG, 92/49/EWG, 92/96/EWG, 93/6/EWG i 93/22/EWG oraz dyrektywy 98/78/WE i 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady⁷².

Szczegółowa analiza wymienionych aktów prawnych pozwala stwierdzić, iż zapisy wszystkich opisanych powyżej aktów prawnych odnoszące się do związków bankowo-ubezpieczeniowych dotyczą powiązań o charakterze podmiotowym. W porównaniu z przedmiotowymi formami współpracy, związki te mogą wiązać się z poważnymi niekorzystnymi konsekwencjami w razie niepowodzenia takiego przedsięwzięcia, zarówno dla zaangażowanych podmiotów, jak i dla klientów, a w niektórych przypadkach – nawet dla całego rynku finansowego. Fakt ten może uzasadniać konieczność szczegółowych regulacji tego obszaru bancassurance, w tym także odnoszących się do nadzoru nad powiązanymi instytucjami.

Tab. 2.1. zawiera podsumowanie analizowanych regulacji wyłącznie w zakresie *bancassurance*. Analiza treści tabeli pozwala na wychwycenie kierunku, w jakim zmierzają regulacje wspólnotowe dotyczące tego zjawiska. Początkowo zainteresowanie regulatorów zagadnieniem powiązań bankowo-ubezpieczeniowych było niewielkie i dopiero z czasem, gdy ich występowanie było coraz bardziej powszechne, a procesy integracyjne tych instytucji stały się istotną kwestią dotyczącą sektora finansowego, zaczęła rysować się konieczność uchwalenia przepisów prawnych regulujących ten obszar. **W poszczególnych dyrektywach stopniowo zaczęto wprowadzać zapisy odnoszące się do *bancassurance*, a jako kwintesencja tych starań jawiła się dyrektywa 2002/87/WE, poruszająca zagadnienie całościowego nadzoru nad grupą powiązanych instytucji.**

Tabela 2.1. Dyrektywy odnoszące się do powiązań bankowo-ubezpieczeniowych typu *bancassurance*

Numer dyrektywy	Zapisy odnoszące się do <i>bancassurance</i>	Zmiany w innych dyrektywach
89/646/EWG	Zaangażowanie kapitałowe instytucji kredytowych w towarzystwach ubezpieczeń (dotyczy tzw. znacznych pakietów akcji) nie musi podlegać określonym w dyrektywie limitom (art. 12, ust. 3).	W Pierwszej Dyrektywie Rady 77/780/EWG wprowadzono zapis mówiący o tym, że zezwala się na wymianie informacji pomiędzy organem nadzorującym instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe. Otrzymane informacje podlegają tajemnicy zawodowej (art. 16, ust. 5).
92/30/EWG	W przypadku, gdy instytucja kredytowa kontroluje jeden lub więcej podmiotów zależnych będących towarzystwami ubezpieczeniowymi organy nadzoru nad tymi instytucjami będą ze sobą ściśle współpracować. Otrzymane informacje podlegają tajemnicy zawodowej (art. 7, ust. 4 i 5). Zasady te mogą być stosowane także w przypadku, gdy towarzystwem ubezpieczeń jest spółka holdingowa o działalności mieszanej (art. 6, ust. 2).	
92/49/EWG	Osoba fizyczna lub prawna, powinna powiadomić organ nadzoru, w sytuacji gdy: a) zamierza nabyć/zbyć znaczny pakiet akcji zakładu ubezpieczeń, b) zamierza zwiększyć/zmniejszyć posiadany przez nią znaczny pakiet co spowoduje, że wyniesie on bądź też przekroczy/spadnie poniżej: 20%, 33% lub 50% głosów bądź kapitału zakładu ubezpieczeń (art. 15, ust. 1, 2 dyrektywy 92/49/EWG; art. 14, ust. 1, 2 dyrektywy 92/96/EWG). Po otrzymaniu informacji o zamiarze nabycia znacznego pakietu akcji firmy ubezpieczeniowej organ nadzoru w ciągu trzech miesięcy może sprzeciwić się temu zamiarowi, jeżeli nie uzna kwalifikacji osoby składającej powiadomienie za odpowiednie (art. 15, ust. 1 dyrektywy 92/49/EWG, art. 14, ust. 1 dyrektywy 92/96/EWG). W sytuacji, gdy dana osoba fizyczna lub prawna nie zastosuje się do obowiązku uprzedniego powiadomienia organu nadzoru, mimo sprzeciwu właściwych władz nabyte przez nią pakiet, bądź też wpływ wywierany przez osobę fizyczną lub prawną posiadającą już znaczny pakiet akcji zakładu ubezpieczeń może być szkodliwy dla rozważnego i prawidłowego zarządzania tym podmiotem dyrektywa zezwala na stosowanie określonych środków (art. 15, ust. 4 dyrektywy 92/49/EWG, art. 14, ust. 4 dyrektywy 92/96/EWG).	
92/96/EWG	Zezwala się ponadto na wymianę informacji pomiędzy organem nadzorującym instytucje kredytowe i ubezpieczeniowe. Otrzymane informacje podlegają tajemnicy zawodowej (art. 16, ust. 5 dyrektywy 92/49/EWG art. 15, ust. 5 dyrektywy 92/96/EWG).	
2000/12/WE	Zagadnienia pochodzące z dyrektyw 89/646/EWG i 92/30/EWG oraz wprowadzony Drugą Dyrektywą Bankową zapis w Pierwszej Dyrektywie Bankowej (art. 51, ust. 3; art. 55, ust. 2 oraz art. 56, ust. 4, 5; art. 30, ust. 5).	
2002/87/WE	Wprowadzone pojęcie „konglomerat finansowy” obejmuje m.in. związki typu <i>bancassurance</i> (art. 1, ust. 14). Za rozpoznanie konglomeratu odpowiedzialne są organy nadzorcze, które wydały zezwolenie instytucji kredytowej, instytucji ubezpieczeniowej i przedsiębiorstwu inwestycyjnemu, wchodzącym w skład konglomeratu i są one zobowiązane do ściślejszej współpracy w tym zakresie (art. 4, ust. 1, tiret pierwsze). Jeśli na czele konglomeratu stoi podmiot objęty regulacją (np. bank, a w skład konglomeratu wchodzi także firma ubezpieczeń) to koordynatorem jest właściwy organ, który udzielił zezwolenia temu podmiotowi.	W dyrektywach 73/239/EWG (art. 2.2, ust. 2, 3) i 79/267/EWG (art. 23, ust. 2, 3) wprowadzono zapis, iż w przypadku, gdy zakład ubezpieczeń jest przedsiębiorstwem zależnym instytucji kredytowej, organ odpowiedzialny za wydanie zezwolenia zakładom ubezpieczeń będzie konsultował się z właściwym organem odpowiedzialnym za nadzór nad instytucjami kredytowymi.